

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

217

Współczesne przeobrażenia procesów zarządczych przedsiębiorstwa

pod redakcją

Jana Skalika

Adeli Barabasz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Grażyna Bartkowiak, Małgorzata Bednarczyk, Małgorzata Czerska,
Halina Czubasiewicz, Piotr Grajewski, Barbara Kozuch,
Agnieszka Sopińska, Janina Stankiewicz, Andrzej Szplit,
Kazimierz Zimmiewicz

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Dorota Pitulec

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia publikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-115-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Anna Adamik: Od kooperacji do kooperencji – przełamywanie barier w zakresie procesów zarządzania zaufaniem w relacjach biznesowych.....	11
Zbigniew Antczak: Wirtualność i organizacja wirtualna (rozważania dekskryptywno-epistemologiczne).....	21
Agata Austen: Teoria sieci i teoria rozwoju w zarządzaniu organizacjami świadczącymi usługi publiczne.....	29
Jarema Batorski: Zarządzanie w sytuacji kryzysowej przedsiębiorstwa turystycznego jako organizacyjne uczenie się.....	38
Agnieszka Bieńkowska, Zygmunt Kral, Anna Zabłocka-Kluczka: Zagadnienie rozwoju organizacji a controlling.....	45
Iwona Chomiak-Orsa, Michał Flieger: Determinanty rozwoju procesów zorientowanych na klienta w gminie. Studium przypadku.....	54
Agnieszka Chrisidu-Budnik: Zaufanie i wiarygodność w sieciach międzyorganizacyjnych.....	63
Janusz Czekaj: Z doświadczeń projektowania zmian w systemie taryfowym przedsiębiorstwa.....	77
Marcin Galuszka: Od zarządzania procesowego do X-Engineeringu – transformacja przedsiębiorstw w kierunku sieciowości procesów.....	85
Dorota Jelonek, Iwona Chomiak-Orsa: Nadmiar informacji. Próba identyfikacji problemu w małych i średnich przedsiębiorstwach.....	94
Sylwester Marek Kania: Najpierw żal po stracie, a dopiero później zmiana – czyli kiedy jest możliwa zmiana w organizacji.....	102
Piotr Karwacki: Czynniki ograniczające efektywność controllingu w przedsiębiorstwie.....	110
Małgorzata Kołodziejczak: Organizacja konwencjonalna <i>versus</i> ewoluująca – przeszkody i bariery.....	120
Marcin Komańda: Koncepcja <i>sustainable enterprise</i> jako podstawa nadzoru korporacyjnego.....	127
Elżbieta Kowalczyk: Wykorzystanie komunikacji jako narzędzia zarządczego w zmieniających się organizacjach.....	134
Janusz Kraśniak: Rozwój struktur organizacyjnych przedsiębiorstw funkcjonujących na rynkach międzynarodowych.....	144
Rafał Krupski: Turbulencja otoczenia w badaniach empirycznych.....	152
Grzegorz Krzos: Wirtualna specyfika zarządzania projektami europejskimi.....	166
Krystyna Leszczewska: Zachowania przedsiębiorstw sektora MSP w warunkach spowolnienia gospodarczego w Polsce.....	171

Tomasz Malkus: Kierunki usprawniania współpracy w outsourcingu personalnym	178
Bogdan Nogalski, Sebastian Klisz: Ewolucja i kierunki restrukturyzacji modelu zarządzania państwowymi zasobami leśnymi o charakterze narodowym.....	186
Jacek Obrzud, Dariusz Sala: Kierunki zmian inteligentnych systemów wytwórczych.....	200
Katarzyna Piwowar-Sulej: Problemy społeczne jako czynnik ryzyka w organizacji „zarządzanej przez projekty”.....	210
Alicja Smolbik-Jęczmień: Nowy sposób myślenia o karierze zawodowej warunkiem sukcesu.....	219
Janina Stankiewicz: Zespoły jako ważny element organizacji sprzyjający jej rozwojowi	228
Katarzyna Szelałowska-Rudzka: Partycypacja pracowników jako sposób minimalizowania oporu ludzi przed zmianami organizacyjnymi – komunikat z badań.....	237
Anna Wójcik-Karpacz: Międzyorganizacyjny efekt synergiczny jako kryterium oceny układu outsourcingowego.....	246
Joanna Żukowska: Kształtowanie potencjału rozwojowego pracowników przedsiębiorstw	255

Summaries

Anna Adamik: From cooperation to cooptation – breaking the barriers in the processes of trust in business relationships management.....	20
Zbigniew Antczak: Virtuality and virtual organization (descriptive-epistemological consideration).....	28
Agata Austen: Theory of networks and theory of growth in the management of public service organizations.....	37
Jarema Batorski: Management in crisis of a tourist enterprise as organizational learning.....	44
Agnieszka Bieñkowska, Zygmunt Kral, Anna Zabłocka-Kluczka: The issue of organization development and controlling	53
Iwona Chomiak-Orsa, Michał Flieger: Determinants of client oriented processes in local governments. Case study.....	62
Agnieszka Chrisidu-Budnik: Trust and credibility in interorganizational networks.....	76
Janusz Czekaj: From the experience of projection of the changes within tariff system in an enterprise	84
Marcin Gałuszka: From process management to X-Engineering. Transformation of enterprises towards process networking	93

Dorota Jelonek, Iwona Chomiak: Information overload. The trial of problem identification in small and medium enterprises	101
Sylwester Marek Kania: Grief at the loss comes first and the change occurs afterwards i.e. when the organizational change is possible.....	109
Piotr Karwacki: Factors limiting the effectiveness of controlling in an enterprise	119
Malgorzata Kołodziejczak: Conventional versus evolving organization – obstacles and barriers	126
Marcin Komańda: The concept of sustainable enterprise as a conceptual framework of corporate governance.....	133
Elżbieta Kowalczyk: The use of communication as a managerial tool in changing organizations.....	143
Janusz Kraśniak: Organizational structure development of enterprises operating at international markets	151
Rafał Krupski: Environment turbulence in empirical research	160
Grzegorz Krzos: Virtual specificity of European projects management	170
Krystyna Leszczewska: Behaviour of SME sector in terms of the economic slowdown in Poland	177
Tomasz Malkus: Approaches in improvement of cooperation of HR outsourcing	185
Bogdan Nogalski, Sebastian Klisz: Restructuring of the state national forest management model	199
Jacek Obrzud, Dariusz Sala: Directions of changes of intelligent manufacturing systems.....	209
Katarzyna Piwowar-Sulej: Social problems as a personnel risk factor in project-oriented organizations.....	218
Alicja Smolbik-Jęczmień: A new way of thinking about professional careers condition for success.....	227
Janina Stankiewicz: Teams as an important element of the organization which contributes to its development	236
Katarzyna Szelałowska-Rudzka: Employees participation as a method of reduction of human resistance to organizational changes – research report....	245
Anna Wójcik-Karpacz: Inter-organizational synergistic effect as a criterion for outsourcing systems assessment.....	254
Joanna Żukowska: Creation of development potential of enterprises employees	264

Krystyna Leszczewska

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

ZACHOWANIA PRZEDSIĘBIORSTW SEKTORA MSP W WARUNKACH SPOWOLNIENIA GOSPODARCZEGO W POLSCE

Streszczenie: W artykule przedstawiono zachowania małych i średnich przedsiębiorstw w okresie spadku koniunktury w gospodarce w latach 2008-2009. Rozważania teoretyczne skonfrontowano z danymi statystycznymi pochodzącymi ze statystyki publicznej oraz z wynikami badań prowadzonych wśród przedsiębiorstw sektora MSP.

Słowa kluczowe: sektor MSP, spowolnienie gospodarcze.

1. Wstęp

Sektor MSP odgrywa kluczową rolę we wszystkich gospodarkach świata. Małe i średnie podmioty egzystują nie tylko na obrzeżach nowoczesnej gospodarki i polach działania dużych podmiotów gospodarczych, ale stanowią partnerskie, konkurencyjne podmioty dla dużych firm. Wzrost znaczenia sektora MSP implikuje zainteresowanie rozwojem tych podmiotów. Celem rozważań podjętych w artykule jest wskazanie sposobów zachowania przedsiębiorstw sektora MSP w okresie spowolnienia gospodarczego w Polsce. Szczegółowe cele podjętych analiz to: zbadanie, w jakim zakresie zjawisko spowolnienia gospodarczego wpłynęło na funkcjonowanie małych i średnich firm w Polsce, oraz wskazanie, czy zachowania firm sektora MSP w województwie podlaskim są podobne do zachowania podmiotów sektora MSP w skali całego kraju. Teoretyczne analizy skonfrontowano z danymi statystycznymi i wynikami badań empirycznych prowadzonych wśród przedsiębiorców sektora MSP.

2. Stan sektora MSP w Polsce

W 2010 r. liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON wyniosła 3 909 802, co oznacza wzrost o 0,8% w porównaniu z 2009 r. Średnioroczny wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2003-2007 wynosił 1%. Najwyższy wzrost liczby przedsiębiorstw (o 1,9%) odnotowano w 2008 r.

W kolejnym roku wzrost liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych był znacznie niższy (0,3%). Na niekorzystny wynik w 2009 r. wpłynęło pogorszenie koniunktury w polskiej gospodarce, będące efektem recesji gospodarczej w Stanach Zjednoczonych i krajach Unii Europejskiej.

W 2008 i w 2009 r. największy roczny wzrost wystąpił w grupie przedsiębiorstw małych (odpowiednio 3,4% i 3,3%). W 2008 r. znacznie zwiększyła się także liczba firm średnich (o 3,2% w porównaniu z 2007 r.). W 2009 r. dynamika wzrostu liczby firm wyraźnie zmniejszyła się w grupie mikroprzedsiębiorstw, firm średnich i dużych. Struktura przedsiębiorstw według poszczególnych grup wielkości przedstawiała się następująco: mikroprzedsiębiorstwa – 3 672 853 (94,7% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw), małe firmy – 170 182 (4,4%), średnie – 31 648 (0,8%) i duże – 5554 (0,1%). Liczba MSP wyniosła 3 874 683, co stanowiło 99,9% liczby wszystkich przedsiębiorstw [na podst.: *Raport... 2010*, s. 31].

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego zawartych w publikacjach *Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 roku* oraz *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I-VI 2010* wynika, że w 2010 r. sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw w Polsce uległa poprawie w porównaniu z rokiem ubiegłym zarówno w grupie podmiotów małych, jak i w grupie przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 50 pracowników [*Wyniki... 2011*, s. 1-2; *Wyniki... 2010*, s. 12-13]. Przychody z całokształtu działalności rosły szybciej niż koszty ich uzyskania, co znalazło odzwierciedlenie w poprawie wskaźnika poziomu kosztów, wyniku finansowego i wskaźnika rentowności.

3. Wpływ spowolnienia gospodarczego na sektor MSP w Polsce

Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw, podejmując decyzje, kierują się najróżniejszymi przesłankami wynikającymi z ich wiedzy i umiejętności, ale także z warunków otoczenia, w których przychodzi im działać [Dominiak 2005, s. 38; Gudkova 2008, s. 13-14]. Uwarunkowania mikroekonomiczne to przede wszystkim: właściciele-menedżerowie, system zarządzania i przedsiębiorczość oraz konkurencja [Borowiecki, Siuta-Tokarska 2008, s. 13]. Ich wpływ na podejmowane decyzje i osiągnięte efekty jest złożony, każdy bowiem z indywidualnych podmiotów, kierując się własnym interesem i działając w tych samych warunkach otoczenia, może podejmować inne decyzje niż pozostałe podmioty gospodarcze. Zachowanie się ogółu podmiotów należących do sektora MSP jest wypadkową ich indywidualnego postępowania i splotu ich działań. Determinanty makroekonomiczne wpływające na sektor MSP wynikają z funkcjonowania gospodarki narodowej jako całości, a w szczególności z takich jej parametrów, jak: PKB, inflacja, bezrobocie, polityka fiskalna i pieniężna, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, globalizacja. Czynniki makroekonomiczne mają istotne znaczenie dla szeroko pojętego rozwoju przedsiębiorstw z grupy MSP, rozumianego jako długotrwały proces zmian każdego z nich. Sposób funkcjonowania podstawowych podmiotów gospodarki narodowej, jakimi

są przedsiębiorstwa sektora MSP, w warunkach spowolnienia gospodarczego jest niezmiernie ważny nie tylko z punktu widzenia interesów właścicieli tych firm, ale również z punktu widzenia całej gospodarki, gdyż odgrywają one kluczową rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy.

3.1. Sytuacja przedsiębiorstw sektora MSP w świetle badań Ministerstwa Gospodarki

Ministerstwo Gospodarki od 1998 r. prowadzi badania ankietowe, których celem jest analiza zmian zachodzących w tym sektorze, zidentyfikowanie głównych problemów, przed którymi stoją przedsiębiorstwa, a także ocena skuteczności prowadzonej polityki gospodarczej. Z raportu Ministerstwa Gospodarki dotyczącego trendów rozwojowych MSP, opartego na badaniach przeprowadzonych na grupie 600 firm w pierwszej połowie 2010 r., wynika, że spowolnienie gospodarcze przełożyło się na postrzeganie przez właścicieli firm barier rozwoju przedsiębiorczości [Trendy... 2010, s. 6-21].

Najważniejszą barierą rozwoju w opinii ankietowanych przedsiębiorców są wysokie podatki i opłaty przewidziane prawem (na tę barierę wskazało 30% ankietowanych). Drugą co do ważności barierą wskazaną przez respondentów są niskie obroty (około 25% wskazań). Około 6% przedsiębiorców zadeklarowało, że skomplikowane przepisy prawne stanowią podstawową barierę w prowadzeniu działalności gospodarczej. W ostatnich latach można jednak zauważyć tendencję spadkową udziału wskazań na tę barierę.

Aż 12% badanych za kluczową barierę uznało konkurencję innych małych przedsiębiorstw. Dziesięć procent respondentów wskazało, że największe zagrożenie stanowi konkurencja dużych przedsiębiorstw. Wyniki te wydają się potwierdzać często wyrażane opinie, iż polskie przedsiębiorstwa dobrze poradziły sobie z kryzysem. Okres spowolnienia gospodarczego wymuszał raczej zmiany wewnątrz firm, niż prowadził do ich upadłości (co powodowało zaostrzenie konkurencji obrazowanej przez wzrost odsetka wskazań na konkurencję innych przedsiębiorstw jako na barierę). Jest to zjawisko korzystne dla gospodarki – wymusza na przedsiębiorcach ograniczanie kosztów, skłania ich również do podejmowania działań innowacyjnych (co jednak wiąże się z ryzykiem). Bez wątplenia jednak sami przedsiębiorcy postrzegają tę sytuację zupełnie inaczej – jako sytuację negatywną. Skutki spowolnienia gospodarczego najbardziej są widoczne, gdy analizuje się zmiany wskazań na ograniczenia występujące na rynku pracy. O ile w 2007 r. zarówno odpowiednie kwalifikacje, jak i koszt siły roboczej były dla przedsiębiorców (szczególnie małych i średnich) znaczącymi utrudnieniami, o tyle obecnie na te bariery wskazują tylko nieliczni ankietowani.

Przedsiębiorcy pytani o wpływ kryzysu finansowego najczęściej odpowiadali, że odczuli jego skutki, jednocześnie jednak traktują tę sytuację jako przejściowe osłabienie koniunktury. W porównaniu z wynikami z poprzedniego półrocza obecnie mniej przedsiębiorców odpowiedziało, że kryzys nie miał wpływu na ich fir-

mę. Skutki kryzysu gospodarczego przejawiały się w sektorze MSP w spadku przychodów i zysków w pierwszej połowie 2009 r. Zaledwie co drugie mikro- i średnie przedsiębiorstwo osiągnęło zysk w tym okresie. Aż 40% firm średnich poniosło stratę i udział ten był dwa razy wyższy niż w roku ubiegłym. W przypadku mikroprzedsiębiorstw stratę poniosła co piąta firma – udział najwyższy od 2006 r. Poprawę wyniku finansowego w stosunku do drugiego półrocza 2008 r. odczuło 17% ankietowanych mikroprzedsiębiorstw oraz co piąta mała i średnia firma. Pogorszenie odnotowało natomiast 38% mikroprzedsiębiorstw, 45% firm małych i aż 60% średnich. Kryzys wpłynął na nieznaczne osłabienie kontaktów polskich przedsiębiorców z przedsiębiorstwami zagranicznymi.

Przedsiębiorcy uczestniczący w badaniu najczęściej twierdzili, że ich firma odczuła skutki kryzysu finansowego (mniejszy popyt, ograniczenie płynności finansowej itp.), lecz odbierają to jako przejściowe osłabienie koniunktury (46% wskazań firm mikro, 53% małych, 54% średnich). Niemal co piąta firma deklarowała, że kryzys finansowy nie przełożył się na sytuację w firmie i nie spodziewa się wpływu kryzysu na sytuację firmy w przyszłości (20% wskazań firm mikro, 19% małych i 14% średnich). Około ¼ przedsiębiorców oceniła, że do tej pory ich firmy nie odczuły skutków kryzysu, ale spodziewają się jego wpływu na funkcjonowanie firmy w najbliższym okresie (25% wskazań firm mikro, 28% małych i 22% średnich). Niemal co dziesiąta firma mikro i średnia w związku z kryzysem finansowym rozważała zakończenie działalności w 2009 r. Analizując odpowiedzi przedsiębiorców sektora MSP ze względu na obszar działania firmy, należy podkreślić, że zakończenie działalności w 2009 r. planowało mniej firm prowadzących działalność na obszarach wiejskich (5% wskazań) i w małych miastach (7% wskazań) niż w miastach dużych i aglomeracjach (po 10% wskazań). Równocześnie oceniono, że więcej firm zlokalizowanych w aglomeracjach i dużych miastach nie odczuło skutków kryzysu. Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności najczęściej odpowiedzi świadczących o dużym wpływie kryzysu finansowego na sytuację firm udzielili przedsiębiorcy świadczący usługi przewozowe i hotelarskie.

3.2. Sytuacja przedsiębiorstw sektora MSP w świetle badań PARP

Badania na temat kondycji polskich przedsiębiorstw w okresie spowolnienia gospodarczego prowadzone przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości zaprezentowano w raporcie „Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu”. Ogólne opinie wyrażane przez ankietowane firmy są bardziej pesymistyczne, niż wynikałoby z rzeczowej oceny obecnej sytuacji. Wpływ kryzysu na funkcjonowanie firm należy uznać za umiarkowany. Większość firm nie została zmuszona do radykalnych działań restrukturyzacyjnych, nie pojawiły się również w bardzo dużej skali groźne dla istnienia firm zjawiska towarzyszące zwykle recesjom (masowe zaległości płatnicze, brak dostępu do kredytu, silny spadek rentowności). Negatywne oceny sytuacji gospodarczej i rynkowej (gorsze, niż wskazywałaby część odpowiedzi na inne pytania) wydają się po części wynikać z powtarzania obiegowych

ocen, wpływu mediów oraz utrzymujących się zarówno przed kryzysem, jak i w jego trakcie masowych narzekań na trudność prowadzenia działalności przez firmy. Chociaż firmy z sektora MSP dostrzegły kryzys, jednak w znaczącej części przypadków nie wydaje się, by w związku z tym starały się wyciągnąć wnioski dla długookresowego rozwoju firmy. Kryzys może stymulować do rozwoju jedynie wówczas, gdy powoduje, że firmy dostrzegają konieczność posiadania mocnych filarów rozwoju, pozwalających im przetrwać i rozwijać się zarówno w czasach łatwego, jak i trudnego rynku. Tymczasem wyniki badania PARP sugerują, że często tak nie jest: firmy zazwyczaj bez większego trudu potrafią „przetrzywać” kryzys za pomocą doraźnych działań, nie zmieniając przy tym wcale swych ocen na temat perspektyw swojego funkcjonowania [Orłowski i in. 2010, s. 109]. Można przypuszczać, że brak umiejętności wyciągania wniosków z kryzysu może poważnie zaciążyć na przyszłym rozwoju firm sektora MSP. Możliwość uniknięcia tego niebezpieczeństwa stworzyłoby rozszerzenie doradztwa strategicznego i wsparcie dla programów edukacyjnych, kładących nacisk na analizę wniosków, które firmy mogą i powinny wyciągnąć z kryzysu przy zwróceniu uwagi na fakt, że takie sytuacje mogą powtarzać się również w przyszłości.

3.3. Aktywność ekonomiczna przedsiębiorstw sektora MSP w województwie podlaskim w 2009 r. w świetle badań własnych

Badania własne autorki przeprowadzone w 2009 r. w grupie 103 firm sektora MSP funkcjonujących w województwie podlaskim umożliwiły ocenę aktywności ekonomicznej tych podmiotów w warunkach dekoniunktury w gospodarce polskiej¹. 67% firm objętych badaniem wskazało, iż w 2009 r. zatrudnienie kształtowało się na stałym poziomie. Wzrost zatrudnienia wystąpił w 17,5% przedsiębiorstw objętych badaniem, a jego spadek odnotowało 15,5% podmiotów. Objęte badaniem firmy, które zmniejszyły zatrudnienie w ostatnim roku, jako przyczynę wskazywały najczęściej spadek popytu na towary i usługi (26,3% wskazań), wysokie obciążenia kosztów pracy (31,6%) i wysokie podatki (21,1%).

Firmy objęte badaniem w zdecydowanej większości (91,3% odpowiedzi) zamierzają kontynuować działalność gospodarczą w ciągu najbliższych 5 lat. Tylko niewielki odsetek ankietowanych (2,9%) planuje zakończyć w najbliższym okresie prowadzenie działalności gospodarczej, co w świetle spowolnienia gospodarczego należy ocenić optymistycznie. Nieliczni ankietowani nie byli zdecydowani, jaką podejmą decyzję. Powiększenie skali działalności w ciągu najbliższych 5 lat planuje 43,7% badanych firm. 16,5% respondentów nie ma takich zamierzeń. Pozostali respondenci na pytanie o plany powiększenia działalności gospodarczej udzielili odpowiedzi „nie wiem”. Przewidywana chęć kontynuowania biznesu nie wiąże się jednak wyraźnie z planowaniem rozwoju, ekspansji, fuzji z innym, silniejszym

¹ Ze względu na objętość artykułu prezentowane są tylko fragmenty wyników prowadzonych badań.

podmiotem. Zdecydowana większość spośród objętych badaniem przedsiębiorców (83,5% respondentów) nie planuje zmiany formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności. Tylko 1% objętych badaniem firm planuje połączenie się z innym małym podmiotem. Tyle samo respondentów wyraziło zamiar przystąpienia do klastra skupiającego producentów danej branży. 3,9% respondentów reprezentujących firmy sektora MSP zamierza przyłączyć się do dużej firmy działającej w branży. Wskazuje to na stagnacyjny charakter prowadzonej działalności bądź też obawę małych podmiotów gospodarczych przed zwiększonym ryzykiem związanym z prowadzeniem działalności na większą skalę. Logika wzrostu wskazywałaby, iż dążeniem małych podmiotów jest przejście do kategorii średnich, a następnie dużych, co eliminowałoby słabości wynikające z małej skali działalności. Jednakże rozwój firmy nie zawsze jest zamiarem małych firm. Statystyki wskazują, że w USA około 80-90% małych podmiotów ma charakter nierozwojowy. Respondenci pytani, czy musieli zmieniać swoje decyzje dotyczące funkcjonowania firm na skutek kryzysu gospodarczego, w większości odpowiedzieli twierdząco. Najczęściej zmiana dotyczyła wstrzymania lub niepodjęcia planowanej inwestycji (35,4% wskazań) i redukcji kosztów w firmie (48,9%).

4. Podsumowanie

Ostatnie lata, będące czasem wyraźnej recesji w gospodarkach państw Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych oraz spowolnienia gospodarczego w Polsce, stanowiły trudny okres dla prowadzących działalność gospodarczą. Negatywne skutki kryzysu finansowego, który rozpoczął się w gospodarce światowej w 2007 r., polskie przedsiębiorstwa zaczęły odczuwać w drugim półroczu 2008 r. Negatywne tendencje z 2008 r. trwały nadal przez trzy kwartały roku 2009. Spowolnienie gospodarcze, którego doświadcza gospodarka, wywiera wpływ na prowadzenie działalności przez przedsiębiorców sektora MSP. Wpływ spowolnienia koniunktury na funkcjonowanie firm sektora MSP należy uznać za umiarkowany. Większość firm nie została zmuszona do radykalnych działań restrukturyzacyjnych, nie pojawiły się również w bardzo dużej skali groźne dla istnienia firm zjawiska towarzyszące zwykle recesjom (masowe zaległości płatnicze, brak dostępu do kredytu, silny spadek rentowności).

Sektor MSP starał się przetrwać okres dekonunktury, jak wynika z badania PARP, podejmując działania doraźne. Z raportu Ministerstwa Gospodarki wynika, że przedsiębiorcy pytani o wpływ światowego kryzysu finansowego najczęściej odpowiadali, że odczuli jego skutki, jednocześnie jednak traktują tę sytuację jako przejściowe osłabienie koniunktury. Z badań prowadzonych wśród przedsiębiorców sektora MSP w województwie podlaskim wynika, że zachowania funkcjonujących tam małych i średnich podmiotów były zbliżone do zachowania firm tej wielkości w całym kraju. Za optymistyczne należy uznać dane Głównego Urzędu Statystycz-

nego, z których wynika, że w 2010 r. sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce uległa poprawie w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Literatura

- Borowiecki R., Siuta-Tokarska B., *Problemy funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Synteza badań i kierunki działania*, Difin, Warszawa 2008.
- Dominiak P., *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Gudkova S., *Rozwój małych przedsiębiorstw. Wiedza, sieci osobistych powiązań. Proces uczenia się*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Informacja o sytuacji społeczno-ekonomicznej województw, GUS, Kwartalnik Nr 3/2010.
- Orłowski W., Pasternak R., Flaht K., Szubert D., *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, PARP, Warszawa 2010.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009, A. Wilmańska (red.), PARP, Warszawa 2010.
- Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w pierwszej połowie 2010 roku, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2010.
- Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I-VI 2010*, GUS, Warszawa 2010.
- Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 roku*, GUS, Warszawa 2011.

BEHAVIOUR OF SME SECTOR IN TERMS OF THE ECONOMIC SLOWDOWN IN POLAND

Summary: The article presents the behaviour of small and medium-sized enterprises during the downturn in the economy in 2008-2009. Theoretical considerations are confronted with statistical data derived from official statistics and the results of studies conducted among the enterprises from the SME sector.

Keywords: sector of small and medium enterprises, economic downturn.